

Törődjünk többet az üdülők könyvtáraival!

1.

Mit olvasnak az üdülők?

Ha ezt kérdeztük a balatonmenti könyvtárosoktól, kultúr munkásoktól, a válasz általában gyors és határozott volt: Kerek, befejezett, szórakoztató szépirodalmi olvasmányokat keresnek; a könyv regény legyen és ne novella, vagy vers, ezenfelül ne legyen vastag se. Ezek szerint az üdülők sokkal nehezebben kezelhető, egyoldalú érdeklődésű olvasó-csoportot képeznének, mint az otthoni könyvtárak olvasói. Szerencsére három év tapasztalatai alapján nemcsak az üdülők »egysíkú« érdeklődéséről vannak tapasztalataink, hanem felfedeztük egy csomó jó tulajdonságukat is, amelyek már egész más fényt vetnek a velük való foglalkozás lehetőségeire.

Legelőször is feltűnő, hogy az üdülőkben az emberek nagyobb százalékáa olvas, mint otthon. A tapasztalatok szerint normális könyvtári feltételek mellett a beutaltak 80—90 százaléka olvasó lesz, vagy lehet. Az egy főre eső kölcsönzési átlag éppen ezért magas, 1—1,35 kötet könyv 12 nap (a beutalás időtartama) alatt. Nem túlzunk, ha megállapítjuk, hogy ezt a számot szívesen vállalná a legtöbb üzemi könyvtárunk még a téli, csúcsforgalmi időszakban is.

Meglepő az olvasók megoszlása is: A fizikai dolgozók közül általában többen olvasnak, mint a szellemiek közül. Sok fizikai dolgozó itt kezd rendszeresen olvasni. Érdekes, hogy az otthon elfoglalt emberek szabad idejük nagy részét hajlandók a sok szórakozási lehetőség mellett éppen az olvasásra áldozni. Ez mindenesetre komoly figyelmeztetés a könyvtárosnak! A fizikai és szellemi dolgozók között különbség van a könyvtárhoz közeledés módjában is. A fizikaiak valósággal felfedezik a könyvtárat és a könyvet, a szellemiek inkább tudomásul veszik, hogy a könyvek az üdülőkhöz elviszik őket. A fizikaiak általában nem hoznak magukkal könyvet, a szellemiek hoznak. Sajnos, gyakran ponyvát és »limonádé«-kat. Mivel az olvasó, különösen a kezdő olvasó, szívesebben hallgat a másik olvasóra, mint az esetleg tapasztalatlan könyvtárosa, a ponyvák komoly károkat okozhatnak a kezdő olvasók körében. Szerencsére, a ponyvák egyre vékonyabban szivárognak az üdülőkhöz. A második nyáron már tudja az üdülővendég, hogy a legkisebb helyen is talál könyvet, nem hoz magával olvasnivalót, s ha mégis hoz, másfajta, mint először.

Érdekes az is, hogy az üdülés alatt

másként olvasnak az emberek, mint otthon. Több az idejük, különösen az üdülés első napjaiban nekilátnak a legveszélyesebb könyvek is, gyakran olvasnak könyvnek, amelyet otthon már kiválasztottak, de nem volt erejük, idejük arra, hogy hozzákezdjenek. A közművelődési könyvtárakban egy-egy könyvtári olvasó átlag 3—4 könyvet olvas el havonta. Ez 1000—1200 oldal. Az üdülők gyakran többet olvasnak még oldalszámban is. Az 1953-as üdülési évadban Polya Endre géplakatos például 12 nap alatt 2022 oldalt, Seres Mária segéd munkás pedig 2239 oldalt olvasott. Ha nem is tekintjük ezt a két adatot általánosnak, mégis — egy hónapra átszámítva és a közművelődési könyvtárak nyári forgalomesését figyelembe véve — feltűnő a különbség. S ez nyilván azt is jelenti, hogy nemcsak vékony könyvet olvasnak!

Mikor olvasnak? Az üdülőnek sok a szabadideje, ha akar, mindig olvashat. A könyvet a tapasztalatok szerint magukkal viszik a kertbe, kirándulásokra, sőt a strandra is. (Ez külön feladatot jelent a könyvvállomány védelmében!) Az időjárás befolyásolja az olvasást: Rossz fűrdőidőben többet olvasnak, azonban a legjobb napsütésben is akad elég olvasó. Legkisebb a forgalom vasárnaponként, ilyenkor vonják el ugyanis a legerősebben más szórakozások az üdülőket az olvasástól.

Az eddigiekből nyilvánvaló, hogy az először feltett kérdésre, mit olvasnak az üdülőkhöz, nem olyan egyszerű a válasz, mint amit a bevezetőben idéztünk. Ha a könyvtáros azt fogadná el és ebből alakítaná ki az üdülői »típusolvasó« fogalmat, végérvényesen lemondhatna arról, hogy az üdülőket mint külön egyéniségeket kezelje. Ez a módszer azért is távol áll minden igazi könyvtárostól, mert lemondás az olvasó neveléséről. Mielőtt azonban arra válaszolnánk, hogy valóban mit olvas, mit keres az üdülő, beszélünk kell arról is, hogy mit olvashat, milyen az üdülők könyvvállománya, ellátása.

2.

A Balaton mentén ebben az évben május 14-e körül érkeztek meg az első nyaralók. Ha valaki ebben az időben arra járt, láthatta, hogy az egész partvidéket festették, csinosították, mintha új ruhát kaptak volna a Balaton menti telepek. Az első vendégek 14-én már kopogtak a balatonföldvári SZOT központi könyvtár ajtaján, de a kis üdülőkhöz is keresték

a könyveket. Hogy készült fogadásukra a központi könyvtár?

A központi könyvtár kb. 730 kötetnyi állományában mindössze 130 sajtó könyv van, idei beszerzésű 55 kötet. Honnan került a többi könyv ide? A balatoni üdülők könyvellátásának különleges módja alakult ki az évek folyamán. A SZOT a Népkönyvtári Központtól kapott 5—6000 kötetet osztotta szét könyvtárai között. Ez az anyag szétaprózva a több száz kisebb-nagyobb üdülő között bizony nem lehetett elég, még ha csak az üdülők meglevő állománya kiegészítésének tekintjük is. De a Népkönyvtári Központtól kapott könyvanyag friss volt, új könyvekből állott és jobban volt összeválogatva, mint általában az üdülők sajtó anyaga. Azonban a Népkönyvtári Központ időközben megszűnt, és a SZOT idei könyvkérésének a Népművelési Minisztérium könyvtárhálózata csak a megyei és járási könyvtárak amúgy is erősen igénybevett könyvállományából tudott eleget tenni. Szinte természetes, hogy a legnagyobb jószándék sem volt elegendő, hogy például a kaposvári megyei könyvtár a balatonföldvári SZOT igazgatóságának csak megfelelő könyveket adjon át. Így történt azután, hogy a központi könyvtár könyvállományának összetétele nem 80 százalék szépirodalom és 20 százalék egyéb mű, mint ahogyan a SZOT szeretné, hanem 64:36 százalék. Részletezve:

Magyar klasszikus szépirodalom	9,2 %
Új magyar szépirodalom	12,3
Népi demokratikus szépirodalom	6,— „
Szovjet szépirodalom	17,8
Orosz klasszikus	7,8
Nyugati klasszikus	4,— „
Ifjúsági	4,2 „
Egyéb szépirodalom	2,7 „
Ismeretterjesztő irodalom	15,— „
Politikai, ideológiai irodalom	21,— „

730 könyv még ilyen megoszlásban is komoly mennyiség, figyelembe kell azonban azt is venni, hogy az egyes csoportokban mi van és mi hiányzik. Ismerve a kaposvári megyei könyvtár nagy forgalmát (a havi kölcsönzések száma felülmúlja a teljes forgalmi állományukat), nem csodálkozhatunk azon, ha az átadott klasszikusok mellett a földvári könyvtárba többek között 4 kötet *Idegen szavak szótára*, 6 *Harc a járványok ellen*, 5 *Tanúságtétel* került; nem is beszélve arról, hogy az 1953. évi választásokra kiadott »*Fegyver a békeharcban*« c. szemelvénygyűjtemény 5 példányát még a fonyódi járási könyvtár is megtette egy hatodikkal. Baj van a folyóiratokkal is, egyetlen lap sem jár ebbe a nagyobb könyvtárba. A könyvtárosok panaszkodtak, hogy a Posta Központi Hírlapiroda a Nők Lapjára és az Élet és Tudo-

mányra nem fogad el megrendelést. Meg kell találni a módját, hogy az üdülőkbe is eljussanak a legfontosabb folyóirataink, ha másként nem, az üzemi könyvtárak nyáron adjanak le a sajtójukból egy-egy példányt.

Az üzemi könyvtárak és maguk az üzemek sem tördönek eleget az üdülő könyvtárakkal. Ez abból látszik, hogy a sok, kisebb-nagyobb üdülő könyvállománya 50—100 könyv között van. Noha a SZOT szerint egy-egy üdülőre három kötet könyvnek kellene jutnia, ezt az arányt a legtöbb helyen nem érik el sem a szakszervezetek, sem az egyes üzemek üdülőiben. A Vasas Szakszervezet üdülőjében például 100 fő beutaltnak mindössze 30—40 könyve van. Ilyen kevés könyvet bizony nehéz jól összeválogatni, ráadásul az üzemek alig frissítik fel üdülőik könyvállományát. Vajon megelégedtek-e még a jól működő üzemi könyvtáraink is arról, hogy az üzemi könyvtár egyik legfontosabb feladata az olvasók számának csökkenése elleni küzdelem, és ehhez az olvasóit el kell kísérnie az üdülőbe is megfelelő számú és változatos témájú könyvanyagával. A Rákosi Művek, a Kistext, a Sztálin Vasmű, a Vörös Csillag Traktorgyár stb. üzemi könyvtára már van olyan erős, hogy a nyári időben akár több száz kötet könyvet is nélkülözzön. Az állandó üdülőkben állítólag jobb a helyzet, mint az időnyellegűekben, mi úgy tapasztaltuk, hogy ez sem általános.

3.

Az állományviszonyok maguk is leszűkíthetik az olvasók érdeklődését; egy-két sikertelen könyvkérés után az állomány egy bizonyos részét használják csak. A földvári központi könyvtárban figyeltük az első olvasókat: Nem csodálkoztunk, hogy Jókai, Mikszáth, Molière után a negyedik olvasó autóműszaki könyvet kért. Mivel a 730 könyv között mindössze két műszaki könyv található, (*Munkairányító szolgálat — diszpécsers rendszer — a pamutiparban* és Gyöngösi: *Gazda-mozgalom az építőiparban*), olvasónk hnkább Mikszáth-hoz fordult, őt legalább ismerte. Ugyancsak nem csodálkoztunk volna azon sem, ha valamelyik olvasó sportkönyvet kér, mert rendszeres testedzésének első lépéseit itt tette volna meg —, ha ebben a könyvtár segítette volna. A Balaton észak-nyugati oldalán gyógyhelyek is vannak. Ez azt jelenti, hogy ott a beutalt központi kérdése az egészségi állapota. Hévíz gyógyhatásáról, a balatonfüredi szívbetegek pedig helyes életmódjukról eddig bizonyára hiába keresték megfelelő könyve-

ket a könyvtárban. Az ideológiai könyvekről általában helyesen jegyezte meg egyik könyvtárosunk, hogy a *Tőkét* nem lehet nyugágynban olvasni; de az Érdekes Könyvtár könyveit, Egon Ervin Kisch könyveit, Kennedynek a Ku Klux Klan-ról szóló írását bizonyára nyugágynban is lehet. Azonkívül arra is van példa, hogy az iskolákra készülők, vizsgázók keresnek összefoglaló ideológiai munkákat, kézikönyveket. Igaz az is, hogy verseket általában nem olvasnak. A versek olvastatása még az »otthoni« könyvtárakban is nehéz munka. Itt bizonyára mutatkozna eredmény, ha a könyvtárosok, kultúrfelelősök, verseket olvastatnának fel az egyes rendezvényeken. Erre már volt is példa, a »Szovjet költészet antológiáját« használták így fel, sikerrel. Az elbeszélések olvasásának ideje a beutalás, a »turnus« vége. Az utolsó napokban már nem érdemes hosszabb könyvbe fogni. Azonban ideje ekkor is van a nyaralónak. A könyvtárostól függ — hogyan tudja különböző fajta könyvek kézbeadására megtalálni a legmegfelelőbb időpontot. Az elmúlt pár év bebizonyította, hogy olvasnak elbeszéléseket — ha egyelőre csak Móricz, Mikszáth, Cséhov, Puskin — novellásköteteket is.

4.

A tapasztalatok igazolják, hogy az üdülő olvasó is a könyvtermés egész területéről várja olvasmányait, ha ebben a könyvállomány és a könyvtáros segíti. Sajnos, nem megfelelő sem a könyvállomány, sem a könyvtáros által az olvasónak nyújtott támogatás. A könyvtárosok ajánlásának általában egyetlen formája egy betűrendes jegyzék — már ahol ilyen van —, amelyet az olvasó kezébe nyom, hogy válasszon belőle. Az olvasó azért nyúl egy-két tétova kísérlet után az ismert klasszikusokhoz. A könyvtárosok nagy része üdülőt vezet (gondnok), a könyvtármunka legtöbbször csak annyiban érdekli, hogy a könyv is leltári tárgy, amellyel el kell számolnia. Nagyobb fejlődésre ezen a téren csak akkor számíthatunk, ha a SZOT, a fenntartók, a gondnokok munkájának megítélésakor a kulturális és a könyvtári mun-

kát is számonkérjük tőlük. A nagyobb üdülőkben lévő, főfoglalkozású könyvtárosok munkája elaprózódik, a nyári idenyre szerződötetett szakképzett könyvtárosok tevékenysége pedig már két éve sokkal inkább a kirándulások, rendezvények szervezésében áll, mint az erőteljes könyvtári propagandában, illetve a gondnok-könyvtárosok munkájának segítésében.

Természetesen hiba volna, ha megfélekedznénk arról, hogy az üdülő vidékeken igen jól dolgozó, nagyobb könyvállományú megyei, járási, községi könyvtárak is működnek, amelyeket az üdülők igénybe vehetnek. Az ő munkájuk eddig is segítette az általános helyzetet, de be kell látnunk, hogy állományuk nagysága miatt nem lehet őket nagyobb mennyiségű könyv átadására kérni. Az addigi gyakorlat is helytelen volt. Az üdülői könyvtárakat saját lábukra kell állítani. Ennek egyik módja, hogy az üzemek, az üzemi könyvtárak az üdülők könyvtárát saját fiókkönyvtáraikkal tekintsék és olyan nagyságú állománnyal lássák el, amellyel szembeállva az olvasó könyvtermésűnk egész szélességéből méríthet. A folyóiratokról sem szabad megfélekedezniük. A nagyobb, állandó üdülőkbe és központi könyvtárakba pedig megfelelő alapállományt kell a szakszervezeteknek és a SZOT-nak biztosítani, ha másként nem, az operaestek és más rendezvények költségkeretének a rovására. Ez a legközelebbi idők sürgős feladata.

Az ideális állapot kialakítására — amelynek feltétele a jó könyvállomány, nagyobb mennyiségű könyv és a szakképzett könyvtáros együttese — véleményünk szerint egyetlen megoldás van: Hosszabb távlatban gondoskodnunk kell egy-két bibliobusz (guruló könyvtár) felszereléséről. Ezek mindenhol elérnek, ősszel és télen pedig a hegyvidéken, illetve az alföldi tanyavilágban használhatnák fel őket. Viszonylag kis összegből nagyobb könyvállomány összpontosítását lehetne így elérni, és a szétaprózott kis könyvállományok egyoldalúságát kiküszöbölni. Lehet, hogy ez ma még álom, de mindenesetre olyan álom, amellyel érdemes foglalkozni.

Győr Gyula

A lengyel statisztikai hivatal jelentése szerint 1953-hoz viszonyítva 1954-ben 12 százalékkal emelkedett Lengyelországban a közművelődési nyilvános könyvtárak könyvállománya. A kiadott könyvek és brosúrák száma 12 százalékkal nagyobb, mint 1953-ban. A közreadott kiadványok példányszáma 10 százalékkal emelkedett az említett időszak alatt. A folyóiratok példányszáma 5 százalékkal haladta túl az 1953. évi példányszámmennyiséget. (Bibliotekarz.)

50 éves a magyar autógyártás. A magyar gépkocsigyártás ötvenedik »születésnapja« alkalmából az Országos Műszaki Könyvtár a Közlekedési Műzeummal karöltve kiállítást rendezett a könyvtár tálrlőiban és folyosóin. A kiállítás Csonka János és Bánki Donát munkásságán kívül az első magyar gyártmányú kocsi típusokkal is megismerteti a látogatókat, majd részletesen bemutatja a magyar autógyártás eredményeit a felszabadulás után. (O. M. K.)